

POSTANOWIENIE

Dnia 3 lutego 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku P. Spółki z o.o. z siedzibą w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
przy udziale zainteresowanego K. C.
o wydanie zaświadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 3 lutego 2016 r.,
zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Apelacyjnego
z dnia 4 marca 2015 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i nie obciąża organu
rentowego kosztami postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 4 marca 2015 r., Sąd Apelacyjny – w sprawie z wniosku P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, przy udziale zainteresowanego K. C., o wydanie zaświadczenia – przywrócił wnioskodawcy termin do uzupełnienia braku formalnego apelacji (pkt I.); odrzucił apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. z dnia 1 października 2014 r.

W uzasadnieniu powyższego postanowienia Sąd Apelacyjny wskazał, że Sąd Okręgowy oddalił odwołanie wnioskodawcy od decyzji ZUS, odmawiającej

wydania zaświadczenia dotyczącego ustawodawstwa polskiego jako właściwego dla objęcia ubezpieczeniem społecznym K. C. w okresie wykonywania przez niego pracy na terytorium Francji w okresie od 26 września 2012 r. do 21 grudnia 2012 r. z tytułu delegowania go do pracy za granicą przez wnioskodawcę, który pełni funkcję agencji pracy tymczasowej.

W apelacji wnioskodawca nie określił wartości przedmiotu zaskarżenia, gdyż jego zdaniem przedmiotem sporu było objęcie ubezpieczeniem społecznym, które nie wymaga wskazania wartości przedmiotu zaskarżenia.

Po wezwaniu zarządzeniem przewodniczącego z dnia 8 stycznia 2015 r. do uzupełnienia braku formalnego apelacji przez wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia pod rygorem odrzucenia apelacji, pełnomocnik skarżącego podtrzymał swoje stanowisko, że w sprawie określenie wartości przedmiotu zaskarżenia jest zbędne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego stosunek ubezpieczenia społecznego jest stosunkiem o charakterze majątkowym, gdyż konsekwencją jego istnienia jest obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne oraz prawo do świadczeń z tego ubezpieczenia dla osób uprawnionych (art. 1 i art. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm.). Taki charakter stosunku prawnego, którego dotyczy spór powoduje obowiązek wskazania przez powoda (odwołującego się) wartości przedmiotu sporu zgodnie z art. 19 § 2 k.p.c. Z mocy art. 368 § 2 k.p.c. wnoszący apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji ma ustawowy obowiązek oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia przy odpowiednim zastosowaniu art. 19 do 24 i 25 § 1 k.p.c. Z woli ustawodawcy brak oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, jeżeli strona nie uzupełniła tego braku w wymaganym terminie, stanowi podstawę do odrzucenia apelacji zgodnie z art. 370 k.p.c. Wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, gdy przedmiotem roszczenia jest określona kwota pieniężna albo, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia nie ma żadnego znaczenia dla określenia możliwości zaskarżenia wyroku, należnej opłaty od apelacji i właściwego wynagrodzenia pełnomocników stron.

W sprawie o podleganie ubezpieczeniu społecznemu brak oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia ma znaczenia dla prawidłowego orzeczenia o

kosztach zastępstwa procesowego zgłoszonego przez strony, gdyż sprawa taka nie jest sprawą o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego w rozumieniu § 11, 12 ust. 2 rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie i czynności radców prawnych. W sprawie o podleganie ubezpieczeniu społecznemu o wysokości kosztów zastępstwa procesowego decyduje zatem wartość przedmiotu zaskarżenia i stawki nominalne określone w § 6 obu rozporządzeń. Niewskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia stanowi więc brak formalny apelacji powodujący jej odrzucenie.

Powyższe postanowienie Sądu Apelacyjnego zaskarżył w całości pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając „naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść postanowienia, w postaci art. 370 k.p.c. i art. 373 k.p.c. przez niewłaściwą ocenę prawną sprawy i przyjęcie, iż wnioskodawca nie podał wartości przedmiotu zaskarżenia, przez co Sąd Apelacyjny odrzucił apelację”.

Żalący się wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego w całości oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest zasadne, jednak kwestie w nim podnoszone wymagają pewnej korekty i bardziej szczegółowej argumentacji.

Na wstępie wskazać należy na brak uzasadnienia punktu I zaskarżonego postanowienia, przywracającego wnioskodawcy termin do uzupełnienia braku formalnego apelacji. Przywrócenie terminu może oznaczać, że Sąd uznał, że brak formalny został uzupełniony w terminie, co podważa treść punktu II postanowienia - o odrzuceniu apelacji z powodu wystąpienia braku formalnego apelacji. Może to prowadzić do konkluzji o wzajemnej sprzeczności orzeczenia Sądu Apelacyjnego.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że przedmiotem postępowania było odwołanie od decyzji organu rentowego, który odmówił wnioskodawcy wydania

zaświadczenia dotyczącego ustawodawstwa właściwego na formularzu A1 w trybie art. 12 ust. 1 unijnego rozporządzenia nr 883/2004 dla osoby w niej wskazanej.

Sąd Najwyższy, w obecnym składzie, zaaprobował pogląd przedstawiony wcześniej w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 sierpnia 2013 r. sygn. akt II UK 116/13, iż użyte w art. 12 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. oraz w art. 14 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. sformułowanie „podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego” oznacza podleganie przepisom tworzącym w danym państwie członkowskim system zabezpieczenia społecznego przez spełnianie kryteriów przewidzianych w tych przepisach do objęcia systemem zabezpieczenia społecznego. W konsekwencji dla uznania, że konkretna osoba podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego w przedstawionym wyżej rozumieniu, konieczne jest przede wszystkim podleganie przez tę osobę ubezpieczeniu społecznemu na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (np. z tytułu pracy świadczonej na podstawie stosunku pracy lub umowy cywilnoprawnej), co może się wiązać również z podleganiem np. ubezpieczeniu zdrowotnemu na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Kontekst, w jakim w/w sformułowanie zostało użyte w art. 12 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. wskazuje wyraźnie, że przez uzupełnienie go słowem „nadal”, określa on sytuację, w której osoba oddelegowana przez pracodawcę do innego państwa członkowskiego do wykonywania pracy w imieniu tego pracodawcy „nadal” będzie podlegać ustawodawstwu pierwszego państwa członkowskiego, a zatem jej status prawny nie ulegnie żadnej zmianie, co oznacza że będzie „nadal” podlegać szeroko pojmowanemu ubezpieczeniu społecznemu, analogicznie jak przed oddelegowaniem. Dlatego też tak samo musi być traktowany wynikający z art. 14 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. warunek podlegania przez tę osobę ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma jej pracodawca, bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia w celu oddelegowania jej do innego państwa członkowskiego. Użyte w tym przepisie

sformułowanie „bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia podlega już ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma jej pracodawca” należy zatem odnosić jedynie do takiej osoby, która przed zatrudnieniem w celu oddelegowania do innego państwa członkowskiego posiada tytuł do podlegania ubezpieczeniu. Podleganie ubezpieczeniu społecznemu następuje z mocy samego prawa i jest konsekwencją istnienia tytułu do tego ubezpieczenia (zob. też Krzysztof Ślebzak, Komentarz do Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004, LEX 2012).

Reasumując, w ocenie obecnego składu Sądu Najwyższego, wydanie zaświadczenia na formularzu A1 zgodnie z przedstawionymi wyżej przepisami unijnymi stanowi w istocie sprawę o ustalenie dalszego podlegania ubezpieczeniu społecznemu w Polsce (jako wyjątku od zasady *lex loci laboris*).

Artykuł 126¹ § 1 k.p.c. został umieszczony wśród przepisów określających przesłanki formalne wszystkich pism procesowych, natomiast art. 368 § 2 k.p.c. jest przepisem określającym przesłanki formalne kwalifikowanego pisma procesowego, jakim jest apelacja. Oznacza to, że art. 368 § 2 k.p.c. zawiera regulację szczególną wobec art. 126¹ § 1 k.p.c. Artykuły 370, 370¹ i 373 k.p.c. zawierają natomiast przepisy szczególne w stosunku do art. 130 k.p.c. Dotyczy to w szczególności skutku niezuzpełnienia lub wystąpienia braków formalnych, który polega na odrzuceniu apelacji, a nie jej zwrocie. Niemniej art. 370, 370¹ ani 373 k.p.c. nie wyłączają w całości stosowania art. 130 k.p.c. do apelacji niespełniającej przesłanek formalnych. Do apelacji ma zastosowanie art. 130 § 1 zdanie drugie k.p.c., który stanowi, że mylne oznaczenie pisma procesowego lub inne oczywiste niedokładności nie stanowią przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go we właściwym trybie. Odpowiednie zastosowanie do apelacji ma też art. 130 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zakresie, w którym stanowi, że wezwanie do uzupełnienia lub poprawienia pisma procesowego następuje jedynie wtedy, gdy pismo to nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania przesłanek formalnych (art. 391 § 1 k.p.c.). Wezwanie do usunięcia braków formalnych apelacji pod rygorem jej odrzucenia w razie nieusunięcia braków w wyznaczonym terminie, zgodnie z art. 370 lub 373 k.p.c., może nastąpić jedynie wtedy, gdy braki te są tego rodzaju, że powodują, iż nie można apelacji nadać prawidłowego biegu

(por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2015 r., I CZ 100/14, LEX nr 1640230, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2008 r., III CZP 7/08, OSNC 2009 nr 4, poz. 55).

Wymaganie wskazania wartości przedmiotu zaskarżenia w piśmie procesowym obejmującym środek zaskarżenia jest przesłanką formalną tego pisma; dotyczy to także apelacji. Ocena, czy jest to wymaganie, którego niespełnienie powoduje niemożność nadania apelacji prawidłowego biegu w rozumieniu art. 130 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i powoduje konieczność wezwania strony do uzupełnienia apelacji pod rygorem jej odrzucenia (art. 370 i 373 k.p.c.) wiąże się w znacznym stopniu z określeniem funkcji wymagania wskazania w apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia. W orzecznictwie wskazuje się, że określenie wartości przedmiotu sporu i wartości przedmiotu zaskarżenia może spełniać kilka funkcji. W odniesieniu do wartości przedmiotu sporu chodzi o możliwość stwierdzenia właściwości rzeczowej (art. 17 pkt 4 k.p.c.), a w odniesieniu do wartości przedmiotu zaskarżenia - dopuszczalności skargi kasacyjnej (art. 398² § 1 k.p.c.). Obu tych funkcji nie może spełniać oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia w apelacji, gdyż apelacja jest dopuszczalna w każdej sprawie, a więc jej dopuszczalność nie zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia.

Oznaczenie wartości przedmiotu sporu i przedmiotu zaskarżenia ma ponadto na celu ustabilizowanie przedmiotu sporu i zakresu zaskarżenia skargą kasacyjną oraz ponoszenia kosztów procesu. Te funkcje mogą być spełniane także przez oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia w apelacji i dlatego w art. 368 § 2 k.p.c. ustanowiono odpowiednie wymaganie formalne dla apelacji. Z tego względu w orzecznictwie przyjmuje się, że niewskazanie w apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia może uzasadniać wezwanie strony do uzupełnienia tego braku pod rygorem odrzucenia apelacji. W uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie II UZP 7/05: „Nieuzupełnienie przez stronę w wyznaczonym terminie braku apelacji polegającego na nieoznaczeniu wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawie o prawo majątkowe (art. 368 § 2 k.p.c.) może stanowić podstawę jej odrzucenia (art. 370 k.p.c.), także w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych” - zajęto stanowisko, że przy zachowaniu tych ogólnych zasad

postępowania zmierzającego do usunięcia braków apelacji i uwzględnieniu specyfiki postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, nie ma przeciwwskazań, aby również w tych sprawach miała zastosowanie ogólna zasada, że nieuzupełnienie braku apelacji polegającego na nieoznaczeniu wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawie o prawo majątkowe mogło stanowić podstawę jej odrzucenia. Zwrócić jednak należy uwagę, że podstawą rozważań w tej uchwale była typowo majątkowa sprawa o odszkodowanie, a nie sprawa o podleganie ubezpieczeniu społecznemu, a uchwale nie nadano charakteru jednoznacznie rygorystycznego.

Zdaniem obecnego składu Sądu Najwyższego decyzja dotycząca odmowy wydania zaświadczenia A1 określa ustabilizowany od początku przedmiot sporu i zakres ewentualnego zaskarżenia skargą kasacyjną oraz ponoszenia kosztów procesu. Sprawy o podleganie ubezpieczeniu społecznemu, mimo majątkowego charakteru takich spraw, mogą być przedmiotem skargi kasacyjnej niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 k.p.c.); nie powodują też fluktuacji stawek pełnomocników stron uzależnionej od wartości przedmiotu sporu. W kwestii kosztów postępowania Sąd Apelacyjny niewłaściwie powołał orzecznictwo Sądu Najwyższego w uzasadnieniu postanowienia, gdyż wskazane tam judykaty nie dotyczyły kosztów w sprawie o podleganie ubezpieczeniu społecznemu.

Stosownie do art. 98 k.p.c. w związku z § 5 i § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.) należy uznać, że w sprawie o podleganie ubezpieczeniu społecznemu wysokość stawek minimalnych w sprawach nieokreślonych w rozporządzeniu ustala się, przyjmując za podstawę stawkę w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju. Wynagrodzenie pełnomocnika strony w postępowaniu o wydanie zaświadczenia A1 powinno być adekwatne jak w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego, a więc w postępowaniu pierwszoinstancyjnym określone w stałej wysokości; w stałej też kwocie zasądzone powinno być w postępowaniu apelacyjnym. Analogiczne przepisy dotyczą adwokatów.

Również inne sprawy o bezpośrednio majątkowym charakterze Sąd Najwyższy uznawał jako sprawy o najbardziej zbliżonym rodzaju do sprawy o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego, np. w postanowieniu z dnia 18 października 2011 r., sygnatura akt III UZ 23/11 (OSNP 2012 nr 21-22, poz. 275) za taką sprawę uznał sprawę o wysokość kapitału początkowego, natomiast w postanowieniu z dnia 13 marca 2012 r. w sprawie II UZ 3/12 (LEX nr 1168882) wyraził pogląd, że sprawa o wysokość świadczenia z ubezpieczenia społecznego jest zdecydowanie bliższa rodzajowo sprawie o przyznanie takich świadczeń niż sprawie o zapłatę, wobec czego podstawę zasądzenia opłaty za czynności radcy prawnego powinny stanowić w niej minimalne stawki przewidziane w rozporządzeniu dla spraw z zakresu ubezpieczenia społecznego, a więc § 11 ust. 2 rozporządzenia z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

W ocenie obecnego składu Sądu Najwyższego Sąd Apelacyjny nieprawidłowo uznał, że sprawa o wydanie zaświadczenia A1 nie jest sprawą z zakresu ubezpieczeń społecznych, do której stosuje się przepisy kosztowe odnoszące się do spraw o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego, a wysokość wynagrodzenia pełnomocnika oblicza się od wartości przedmiotu zaskarżenia.

Sąd Najwyższy zaaprobował stanowisko wyrażone w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2015 r. sygn. akt II UZ 18/15 oraz II UZ 20/15 (niepublikowane) w tej części, z której wynika, że co prawda zgodnie z art. 373 k.p.c. sąd odrzuca apelację m.in. wówczas, gdy strona nie uzupełniła braków pisma procesowego w terminie, ale dotyczy to jednak nie wszystkich braków formalnych, ale takich, bez których pismo nie może otrzymać prawidłowego biegu. W ramach zatem postępowania wstępnego sąd bada, czy pismo procesowe zawierające apelację może mieć nadany prawidłowy bieg. Przepis art. 373 k.p.c. (i także art. 370 k.p.c.) należy odczytywać łącznie z art. 130 k.p.c. Odrzucenie apelacji z powodu niezuzupełnienia braków formalnych w wyznaczonym terminie dotyczy

zatem tylko takich braków, które uniemożliwiają nadanie apelacji prawidłowego biegu.

Zdaniem obecnego składu Sądu Najwyższego brak określenia wartości przedmiotu zaskarżenia nie umożliwił nadania biegu sprawie w postępowaniu apelacyjnym i nie powinien implikować jej odrzucenia. Zarówno bowiem opłata, jak również koszty zastępstwa procesowego w niniejszej sprawie nie są uzależnione od wartości przedmiotu sporu, a także nie determinują ustabilizowania przedmiotu sporu i zakresu zaskarżenia skargą kasacyjną.

Z powyższych motywów orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.

kc